

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณี
ทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอมืองฯ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Assembling the Culture Identity of the Robes
Offering Traditional on The End of Buddhist Lent
Day in Ban Don Community, Mueang District,
Suratthani Province

ณัฐกานต์ งามประดิษฐ์¹
อุทิศ สังขรัตน์²

Nattakan Ngampradit
Utiti Sangkharat

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาชุมชนบ้านดอน อำเภอมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกหมวดหมู่ ตรวจสอบ ถอดรหัส ตีความ สังเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาในชุมชนบ้านดอน เกิดจากการประกอบสร้างความหมายผ่านประเพณีออกพรรษาโดยใช้สัญลักษณ์ภาพแทน ผ่านรูปแบบการจัดซุ้มพุ่มผ้าป่าด้วยการนำต้นกล้วย หรือกิ่งไม้มาประดับตกแต่งด้วย

¹อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ติดต่อได้ที่ : ntk.sru@gmail.com

¹Special Lecturer, Cultural Management, Faculty Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University, e-mail: ntk.sru@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ติดต่อได้ที่ : utiti.s@psu.ac.th

²Assistant Professor Dr., Department of Educational Foundation, Faculty of Arts, Princes of Songkla University, e-mail: utiti.s@psu.ac.th

เครื่องอัฐบริขารต่าง ๆ ไว้หน้าบ้านก่อนวันออกพรรษา โดยอ้างอิงเรื่องราวมาจากประวัติพุทธชาตกผ่านกิจกรรมการทอดผ้าป่าออกพรรษา ซึ่งเป็นการทอดผ้าป่าที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากที่อื่น ๆ ส่งผลให้เกิดคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และคุณค่าทางด้านจิตใจ เกิดพลังทางสังคมจากการร่วมมือของคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนบ้านดอน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน

Abstract

The objectives of this research are to study the cultural identity-building of the Buddhist Lent ceremony in the Ban Don community, Muang District, Suratthani Province. By using qualitative research methods data were collected from in-depth interviews. The researcher used non-participating observations in the traditional ceremony of Buddhist Lent Day in Suratthani, then analyzed the data from the study. Take the information that has been categorized, examined, deciphered, interpreted, synthesized, and summarized.

The findings revealed that the identity of the Buddhist Lent Day tradition in Ban Don was created by the meaningful assembly using symbolic representation through the pattern of arranging arches, bushes and jungle clothes, that is made by banana trees and banana branches with the eight necessities of the Buddhist monks. They are placed in front of houses before the end of Buddhist Lent Day. The tradition represents Phutthachatak's history with the activity of differing robes of monks at the end of Buddhist Lent Day, which is distinctive from other events, resulting in the value of culture, society, economics, belief and especially, in enriching the social collaboration.

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Keywords: Culture Identity, End of Buddhist Lent Day Traditional, Ban Don Community

บทนำ

ประเพณีไทยอันดั้งเดิมมีพัฒนาการสืบทอดต่อกันมาล้วนแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ความผูกพันของผู้คนที่มีต่อพุทธศาสนา และการดำรงชีวิตที่สอดประสานกับฤดูกาลและ ธรรมชาติอย่างชาญฉลาดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ดังที่ Malinowski, 1942 (อ้างถึงใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, น. 31) นักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้ สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และ ประเพณี เช่น ประเพณีบวชลูกแก้วของภาคเหนือ ประเพณีบุญบั้งไฟของภาคอีสาน ประเพณีทำขวัญข้าวของภาคกลาง และประเพณีซังพระของภาคใต้

ประเพณีซังพระของภาคใต้เป็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณ จากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ประเพณีลากพระหรือซังพระ ได้ถ่ายทอดมาถึงประเทศไทยในบริเวณภาคใต้ นับตั้งแต่ครั้งภิกษุชาวจีนชื่ออ้อจิ้ง ได้จาริกผ่านคาบสมุทรมลายู เพื่อไปศึกษาพุทธศาสนาใน อินเดียเมื่อปี พ.ศ. 1219 - 1238 ท่านได้เห็นประเพณีการลากพระของชาวเมือง “โฮลิ่ง” อันเป็นชื่อเดิมของเมืองนครศรีธรรมราช จึงได้บันทึกไว้ว่า “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่ง มีคนแห่แหนนำมาจากวัดโดยประดิษฐานบนรถ หรือบนแคร่ มีพระสงฆ์และฆราวาสหมู่ใหญ่ แวดล้อม มีการตีกลองและบรรเลงดนตรีต่าง ๆ ถวายของหอม ดอกไม้ และถือนางชนิดต่าง ๆ ที่ทอแสงในกลางแดด พระพุทธรูปเสด็จไปสู่หมู่บ้านด้วยวิธีดังกล่าวนี้ ภายใต้เพดานกว้างขวาง” จากหลักฐานบันทึกของภิกษุอ้อจิ้งนี้ ทำให้นักวิชาการบางคนเชื่อว่าประเพณีลากพระ ในภาคใต้มีมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย (สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์, 2541, น. 2) ประเพณีซังพระ ของภาคใต้ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไป ตามหลักความเชื่อของผู้คนที่ปฏิบัติใน แต่ละสังคม เช่น ประเพณีซังพระทางน้ำที่มีชื่อเสียง อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง อำเภอ ปากพั่น จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอระนอง จังหวัดสงขลา ประเพณีแห่พระแข่งเรือ ขึ้นโขนชิงธง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และประเพณีซังพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาพิมล สีไหม, และเสรี พิจิตรศิริ, 2554, น. 59)

พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเคยเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่โบราณ อีกทั้งยังมีหลักฐานทางโบราณคดีให้เห็นได้ชัดเจนว่าสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีศูนย์กลางความเจริญทางตอนบนของอาณาจักร คือที่ตั้งของอำเภอไชยาในปัจจุบัน มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านโดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนหนาแน่นเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีอิทธิพลต่อเมืองอื่น ๆ ต่อมาความเจริญได้กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ประเพณีชักพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณีหนึ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตสมัยโบราณกาล ซึ่งไม่มีหลักฐานยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใด และเชื่อว่าเกิดขึ้นมายาวนานเนื่องจากมีทั้งเรือพระบกและเรือพระน้ำ ตามลักษณะภูมิประเทศของแต่ละชุมชน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2557, ออนไลน์)

นอกจากนี้ยังมีอีกประเพณีหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ควบคู่กับประเพณีชักพระของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ประเพณีทอดผ้าป่าหน้าบ้านในวันออกพรรษา โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนแรก ๆ ที่มีการจัดพุ่มผ้าป่าไว้หน้าบ้านในช่วงวันออกพรรษา จัดในคืนข้างขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี โดยนำกิ่งไม้หรือต้นไม้ม่าปักไว้หน้าบ้านเพื่อจัดพุ่มผ้าป่าออกพรรษาตามอาคารบ้านเรือนอย่างสวยงามตามกำลังทรัพย์ มีการนำจิวรและของใช้จำเป็นสำหรับพระภิกษุสงฆ์นำมาผูกติดไว้กับกิ่งไม้ที่ทำเป็นพุ่มผ้าป่า ได้จัดเป็นเรื่องราวตามพุทธประวัติชาดก สวรรค์ นรก และอื่น ๆ อย่างวิจิตรงดงาม มีการปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานพร้อม ๆ กับงาน “มหัศจรรย์ทำบุญร้อยวัด” ภายในวันเดียวรับบุญวันออกพรรษาในวันรุ่งขึ้นของแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ที่ทางอำเภอเมืองฯ ได้จัดขึ้น โดยมีหน่วยงานราชการและประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี และขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณจากรุ่นสู่รุ่น

ต่อมาประเพณีชักพระทอดผ้าป่าออกพรรษาจากชุมชนบ้านดอนได้แพร่ขยายไปจนทั่วพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันยังคงมีการจัดงานประเพณีชักพระทอดผ้าป่าออกพรรษาในหลายพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเมืองฯ อำเภอไชยา อำเภอลำตา อำเภอบ้านดอน อำเภอพุนพิน อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเกาะสมุย อำเภอเกาะพะงัน และอำเภอเวียงสระ ส่วนอำเภออื่น ๆ แม้ไม่ได้มีการจัดงานประเพณีชักพระในอำเภอ ล้วนมีส่วนร่วมในงานประเพณีชักพระทั้งสิ้น คือการส่งเรือพระเข้าร่วมประกวดงานประเพณีชักพระ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2557, ออนไลน์) สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะสิ่งที่โดดเด่นและถูกมองควบคู่กับมโนทัศน์อำนาจเป็นการนิยามความหมายหรือสร้างแทนภาพความจริงขึ้นมา เพื่อเผยแพร่ผ่านระบบเครือข่ายและสถาบันต่าง ๆ ผ่านการหล่อหลอมกระบวนการทางสังคม

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แม้ว่าหลักฐานทางวิชาการในท้องถิ่นยังไม่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด แต่ทิศทางการปฏิบัติของชาวชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาล้วนเกิดจากวิถีความเชื่อของผู้คนในสังคมที่หล่อหลอมรวมใจกันเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี วิถีความเชื่อและศรัทธาเป็นการบอกเล่าความเป็นมาในการสืบทอดประเพณีกันอย่างเรียบง่ายแต่มีเสน่ห์ของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้การจำลองเหตุการณ์แสดงเป็นภาพตัวแทนในการบอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี อันมีคุณค่าของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี และอีกประการหนึ่งเป็นการให้คุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าการประกอบสร้างอัตลักษณ์ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาของชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดขึ้นได้อย่างไร และก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจต่อคนในชุมชนหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยเห็นว่าการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญที่ชุมชนสามารถนำอัตลักษณ์ของชุมชนไปสู่การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ ดังนั้นประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณีหนึ่งที่น่าสนใจ ควรศึกษาเพื่อทำความเข้าใจอันสามารถนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนในหลากหลายมิติ อันนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นที่ตั้งของการจัดงานพุ่มผ้าป่า เนื่องจากพื้นที่นี้ได้มีการจัดกิจกรรมจากคนในชุมชน หน่วยงานราชการ โรงเรียนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จนกลายเป็นประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา โดยผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งมีผู้ศึกษาไม่มากนัก ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานจาก

ภาคสนามเป็นหลัก และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี กลุ่มคนในชุมชน ครูอาจารย์ นักเรียน พระภิกษุสงฆ์ และส่วนงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงาน โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลประเด็นที่ศึกษา คือ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการให้คุณค่าความหมายของประเพณีจัดพุ่มทอดผ้าป่า และการเก็บบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตกิจกรรม ทำให้เห็นภาพของงานวิจัยในระดับกว้างและลุ่มลึกขึ้น จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น โดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์มาเป็นกรอบงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) ขณะที่เก็บข้อมูลพร้อม ๆ กัน ได้ตรวจสอบข้อมูลตามแหล่งบุคคล สถานที่ และระยะเวลา หลังจากที่ได้ข้อมูลครบถ้วนเพียงพอแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ออกรหัส ตีความ สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปจากนั้นนำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาของชุมชนบ้านดอน อำเภอมือเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อัตลักษณ์ของประเพณีในท้องถิ่นดังกล่าว สามารถแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาโดยผ่านการแสดงภาพแทนผ่านประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญในศาสนาพุทธ รวมทั้งความเป็นตัวตนของคนในชุมชนที่ถูกสร้างบนพื้นฐานของความเหมือนกัน ทั้งทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เกิดการยอมรับและการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของคนในชุมชน ที่ครอบคลุมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยอัตลักษณ์ที่พบเห็นในประเพณีทอดผ้าป่าและคุณค่าของวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

จุดเริ่มต้นในการถ่ายทอดและการสร้างสรรค์กิจกรรมประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา โดยมีการจัดตั้งพุ่มผ้าป่ากลาง หรือที่เรียกว่า “พุ่มแรก” จะเป็นพุ่มประธาน (ดังภาพที่ 1) และยังมีพุ่มผ้าป่าตามอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ และบริเวณการจัดงานประเพณีชักพระริมแม่น้ำตาปี หรือที่เรียกว่าบริเวณชุมชนบ้านดอน (พื้นที่อำเภอมือเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ซึ่งจะจัดตั้งพุ่มผ้าป่าในเวลากลางคืนตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เพื่อรับบุญวันรุ่งขึ้นในวันออกพรรษาแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมายังโลกมนุษย์ พระพุทธศาสนิกชนจึงรอรับเสด็จและอัญเชิญพระพุทธเจ้าประทับขึ้น

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บุษบกแห่ไปรอบเมืองทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งประเพณีจัดฟุ่มทอดผ้าป่าหน้าบ้านดังกล่าว คนในชุมชนเชื่อกันว่าเป็นพิธีการทำบุญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีเรื่องกล่าวขานความเป็นมาว่าในสมัยพุทธกาล จีวรของพระภิกษุสงฆ์นั้นทำจากผ้าชาวบ้านที่ทิ้งแล้วตามชายป่า จึงนำมาซักและตัดเย็บเป็นผ้าจีวร ครั้นในสมัยนั้นเมื่อชาวบ้านเห็นถึงความยากลำบากของพระภิกษุสงฆ์ จึงมีความต้องการถวายจีวรแต่ยังไม่มียุทธยานุญาติ จึงทำได้เพียงนำผ้าที่มีสีเหลืองตามหลักพระพุทธศาสนาไปทอดทิ้งไว้ตามทางเดินป่า หากพระภิกษุสงฆ์รูปใดมาพบเห็นแล้วสามารถนำผ้าไปใช้เป็นจีวรได้ จนนำมาสู่การสร้างภาพแทนแสดงถึงเรื่องราวต่าง ๆ ข้างต้น จนเกิดประเพณีจัดฟุ่มผ้าป่าหน้าบ้านที่มีมาตั้งแต่ในอดีตจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชนเป็นการคงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีให้สืบทอดต่อไป โดยอาศัยต้นทุนทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมเข้ามาจัดการและนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 : ฟุ่มผ้าป่ากลาง (ฟุ่มผ้าป่าประธาน)

ที่มา : อนุรักษ์กานต์ งามประดิษฐ์ (2562)

เส้นทางการทำงานวันเดียวได้ร้อยวัต

จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนบ้านดอน (อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี) พบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนในชุมชนบ้านดอนมีการดำรงวิถีชีวิตคู่กับแม่น้ำตาปีมาเป็นเวลาช้านาน ครั้งก่อนถึงวันออกพรรษาจะมีคนในชุมชนชักชวนกันจัดตั้งพุ่มผ้าป่าโดยมีการสร้างสรรค์สถานการณ์จำลองจากเรื่องราวพุทธชาดก โดยนำต้นกล้วยหรือกิ่งไม้ที่มีขนาดปานกลางมาทำเป็นต้นไม้เพื่อจัดตั้งพุ่มประดับตามอาคารบ้านเรือน

“...ในสมัยก่อนตั้งแต่ยายสาว ๆ ของที่นำมาประดับพุ่มผ้าป่ามันมีไม้ก้อย่างหรือลูก แต่สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลย คือ ผ้าอาบน้ำฝน ปิ่นโต ร่ม ของใช้ต่าง ๆ รวมถึงข้าวสารอาหารแห้ง พอมาในปัจจุบันนี้มีผ้าเช็ดหน้าทำเป็นรูปชะนิบ้าง เอาผ้าอาบน้ำฝนมาพับเป็นนกบ้าง มันก็น่ารักดีเหมือนกัน ของที่แขวนไว้ตามต้นไม้ ของตกแต่งมันก็เปลี่ยนไปตามยุค ยิ่งไงแล้วเราถือว่าเป็นการถวายของทำบุญรับวันออกพรรษาในหัวรุ่ง (ตอนเช้า) ของพรรุ่งนี้โดยเจ้าของบ้านจะนิมนต์พระจากวัดบริเวณใกล้ ๆ วัดธรรม (วัดธรรมบูชา) ก็ดี วัดหลวงพ่อพัฒนา (วัดพัฒนาราม) วัดโพธิ์หลวงพ่อกล่อม (วัดโพธิ์वास) จะมีพระสงฆ์มาชักพุ่มผ้าป่าที่เราตั้งไว้ เจ้าของพุ่มผ้าป่าแต่ละพุ่มจะต้องมนต์พระ (นิมนต์พระ) วัดไหนไว้รุ่งเช้า (พรรุ่งนี้เช้า) พระก็มาชักพุ่มตามหน้าบ้านเรา พอเริ่มสาย ๆ ก็จะมีวัดตามนอก ๆ รอบ ๆ บ้านดอน แถวต่างอำเภอ เขาจะลากเรือพระเข้ามาแถวริมน้ำ มีเรือพระจากวัดต่าง ๆ เป็นร้อย ๆ ลำ ให้คนได้มาสืบบาตรเรือพระ (เรือพนมพระ) ทำบุญวันเดียวได้ร้อยวัต...” (ปฏิญษุศร์สมบัติ, เพ็ญศรี กิตตินตดากุล สัมภาษณ์: 10 ตุลาคม 2562)

ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา เป็นเงื่อนงำที่สำคัญทางสังคมที่ทำให้คนในชุมชนได้มารวมตัวเป็นกลุ่มสังคมเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันภายใต้ความเชื่อความศรัทธาที่เป็นหนึ่งเดียว อีกทั้งยังได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพระสงฆ์ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านในชุมชนบ้านดอน จากหลากหลายวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนบ้านดอน โดยพระสงฆ์จะทำการชักพุ่มผ้าป่าออกพรรษาเช้าของวันรุ่งขึ้นซึ่งตรงกับวันออกพรรษา การชักพุ่มผ้าป่าออกพรรษานั้นจะต้องชักพุ่มผ้าป่ากลางก่อน (ปรากฏดังรูปภาพที่ 2) แล้วจึงทำการชักพุ่มผ้าป่าตามบริเวณหน้าบ้านเป็นลำดับถัดไป

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา
ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 2 : พระสงฆ์ทำพิธีชักฟุ่มผ้าป่ากลาง (ฟุ่มประธาน)

ที่มา : ณีฐกานต์ งามประดิษฐ์ (2562)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่เทศบาล ครู นักเรียน นักศึกษา โดยสัมภาษณ์ถึงการจัดงานประเพณีจัดฟุ่มผ้าป่าและได้สัมผัสถึงบรรยากาศภายในงาน

“...ทางหน่วยงานราชการเองก็พุดง่าย ๆ คือเป็นศูนย์กลางในการกำหนดจัดงานประเพณีชักพระ จัดฟุ่มผ้าป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทางเทศบาลเองจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่การเสนอเข้าที่ประชุมควรจัดงานดังกล่าวช่วงวันใด มีการจัดการแข่งขันประกวดเรือพระ (เรือพนมพระ) ประกวดแข่งเรือยาวประกวดฟุ่มผ้าป่าของโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการประกวดต่าง ๆ จะมีข้อกำหนดไว้อยู่แล้ว ซึ่งแต่ละปีก็จะมีโรงเรียน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ เข้าร่วมประกวดฟุ่มผ้าป่า และการจัดกิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น มีนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวงานชักพระมากขึ้นด้วย อีกอย่างก็คือทางเทศบาลเรายังมีการจัดลำดับฟุ่มผ้าป่าให้กับคนในชุมชนเขตพื้นที่อำเภอเมืองฯสุราษฎร์ฯ เช่น ชุมชนบ้านดอนบริเวณเส้นทางของการจัดงานประเพณี ทางพุทธ 8 ทางบางกุ่ม แต่ละปีมีฟุ่มมากถึงสามร้อยกว่าฟุ่ม เข้ามาก็จะมีพระวัดใกล้ ๆ มาชักฟุ่มตามอาคารบ้านเรือนที่ตั้งฟุ่มผ้าป่าไว้...” (นิภา จันทรแก้ว, สัมภาษณ์: 8 ตุลาคม 2562)

“...พวกหนูเป็นตัวแทนนักเรียนของโรงเรียนจังหวัด (โรงเรียนสุราษฎร์ธานี) พวกหนูได้จัดเตรียมทำพุ่มผ้าป่ามาประมาณสองอาทิตย์กว่า ออกแบบ ครูก็จัดหาอุปกรณ์มาให้พวกเราช่วยกันทำเพื่อจะเอาไปตั้งพุ่มผ้าป่าที่ตั้งต้นที่หน้าโรงเรียน แล้วก็จะมีเด็กในโรงเรียนเอาของมาติดพุ่มของโรงเรียน และยังเป็นการสืบทอดประเพณีนี้ไว้ด้วย...” (ณัฐธิดา ประจง, สัมภาษณ์: 8 ตุลาคม 2562)

“...ทางโรงเรียนได้เข้าร่วมประกวดแข่งขันพุ่มผ้าป่าที่ทางเทศบาลจัดให้มีการแข่งขัน เขาจะกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาให้เรา โดยเรื่องราวจะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณและให้นักเรียนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งพุ่มผ้าป่า ให้เด็กได้เรียนรู้สืบทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดเรา (สุราษฎร์ธานี) และก็จะมีการบ้านต่าง ๆ ก็เข้ามาร่วมทำบุญติดพุ่มคนละสิบบาท ยี่สิบบาท บางคนนำข้าวสารอาหารแห้งมาแขวนไว้บ้าง” (ปริญาดา มาเอียด, สัมภาษณ์: 8 ตุลาคม 2562)

“...ฉันอยู่วัดโพธิ์ปักข์ ชาวบ้านละแวกแถวภูธร 8 ใกล้ ๆ ที่เขารับหมายเลขพุ่มมาจากเทศบาล เขาก็จะมานิมนต์ให้ฉันไปปักพุ่มผ้าป่าหน้าบ้านของเขา แถว ๆ วัดภูธร 8 ก็จะมีวัดฉันแล้วก็วัดสมหวังมาซึกพุ่ม...” (พระอาจารย์ปิยะ สุขเกษม, สัมภาษณ์: 11 ตุลาคม 2562)

จากคำบอกเล่าข้างต้นเป็นเสียงสะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่าอัตลักษณ์ของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาในพื้นที่ ชุมชนบ้านดอน อำเภอมือทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้และจัดควบคู่กับประเพณีชักพระมาอย่างช้านาน โดยมีเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เป็นศูนย์กลางผู้ดำเนินการจัดงาน และชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน ครู นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ผู้วิจัยได้สัมผัสถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นบรรยากาศบริเวณการจัดงานประเพณีชักพระทอดผ้าป่าออกพรรษาที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ได้ถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์ภาพแทนฉากตามซุ้มต่าง ๆ

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การประกอบสร้างเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล ตลอดเส้นทางการเดินผู้วิจัยพบเห็นกับกิจกรรมบริเวณภายในการจัดงาน บรรยากาศมีความคึกคัก แผงการเรียนรู้เต็มไปด้วยวัฒนธรรมโดดเด่นของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกิจกรรมดังกล่าวชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนหรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสในบริเวณการจัดงานต่างออกมาร่วมกันทำบุญนำสิ่งของต่าง ๆ เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์นำมาแขวนพุ่มผ้าป่า มีการถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ทั้งนี้ในส่วนของเจ้าของพุ่มผ้าป่าแต่ละพุ่มจะประดับตกแต่งด้วยไฟระยิบสีสีสันสวยงามตระการตา และเปิดหนังตะลุงสลับกันกับการเปิดเสียงเรื่องเล่าของพระพุทธรูปจำลองสถานการณ์ในป่า บ้างก็มีเสียงนกร้อง เสียงร้องของสัตว์ต่าง ๆ ในป่า เพื่อจำลองสถานการณ์ให้เสมือนความเป็นจริง (ดังภาพที่ 3) ในขณะเดียวกันเจ้าของพุ่มผ้าป่าจะจัดเตรียมอาหารเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นทานน้ำใจให้กับผู้มาร่วมทำบุญ เช่น ข้าวแกง ขนมจีน ขนมหวาน น้ำดื่ม ตามกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพจัดหาเพื่อเลี้ยงผู้มาร่วมติดพุ่มผ้าป่า สะท้อนให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติอยู่ร่วมกันอย่างสนุกสนานเป็นเงื่อนไขของสังคมที่ยังคงดำรงอยู่ภายใต้กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีที่ยังคงอยู่

ภาพที่ 3 : ชุ่มพุ่มผ้าป่าโรงเรียนสุราษฎร์ธานี จำลองเหตุการณ์ตามเรื่องราวพุทธชาดก
ที่มา : ณัฐกานต์ งามประดิษฐ์ (2562)

หลังจากที่มีการทอดผ้าป่าออกพรรษาเสร็จสิ้น ยังมีกิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ ประเพณีชักพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีความโดดเด่นกว่าจังหวัดอื่นในพื้นที่ภาคใต้ เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์มีแม่น้ำตาปีไหลผ่านกลางเมือง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญหล่อเลี้ยงผู้คนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงทำให้ประเพณีชักพระสามารถแห่เรือพนมพระได้ทั้งทางน้ำและทางบก เรือพนมพระมี 2 ลักษณะ คือ เรือพนมพระทางน้ำส่วนใหญ่มาจากวัดที่อยู่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง ในพื้นที่ชุมชน โดยล่องเรือพนมพระมาจอดบริเวณฝั่งริมแม่น้ำตาปีเพื่อมาเข้าร่วมประเพณีชักพระนั่นเอง ส่วนเรือพนมพระทางบก มาจากวัดที่ไกลจากแม่น้ำตาปี ลักษณะของเรือพนมพระตกแต่งไปด้วยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก และผสมผสานกับวัสดุอื่น ๆ เช่น โคม เกล็ดกระจก ประดับตกแต่งด้วยหลอดไฟหลากสีเพื่อความสวยงามของเรือพนมพระ ทั้งนี้พุทธศาสนิกชนพร้อมใจอันเชิญพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่อยู่เหนือเรือพนมพระ มีการตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของลำเรือพนมพระทางบกและเรือพนมพระทางน้ำ ส่วนใหญ่ตกแต่งด้วยรูปพญานาคศิลปะที่เกิดจากการจินตนาการของชาวบ้านที่มีการอ้างอิงเรื่องเล่าตามพุทธประวัตินั่นเอง มีการร่วมตั้งขบวนของเรือพนมพระตามลำดับเลขของการหยิบฉลาก โดยมีจุดเริ่มต้นขบวนบริเวณหน้าศูนย์ราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อที่จะทำการลากเรือพนมพระเข้าของวันรุ่งขึ้น ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี โดยชาวบ้านชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกันลากเรือพนมพระของวัดในชุมชนของตนเข้ามาร่วมบริเวณการจัดงานบริเวณชุมชนบ้านดอน หรือเรียกว่าริมน้ำ ผู้ที่ร่วมขบวนลากเรือพนมพระผู้หญิงแต่งกายด้วยสวมใส่เสื้อลูกไม้ถุงผ้าปาเต๊ะ หรือนุ่งชุดไทยโจงกระเบนสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนผู้ชายจะแต่งกายด้วยเสื้อบาติก กางเกงขายาวสีด้า มีผ้าขาวม้าคาดเอว เป็นต้น

ขณะที่ขบวนลากเรือพนมพระมุ่งหน้าไปสู่บริเวณการจัดงานนั้น ตลอดสองข้างทางมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติยืนชมให้ความสนใจเป็นอย่างมากกับขบวนเรือพนมพระ พร้อมทั้งร่วมทำบุญติดพุ่มทอดผ้าป่าและหยอดเหรียญทำบุญตามเรือพนมพระของวัดต่าง ๆ เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่แปลกตา ผู้วิจัยได้เดินเข้าไปพร้อมทักทายผู้ที่ยืนชมขบวนเรือพนมพระว่า “ขอโทษนะคะ เป็นคนสุราษฎร์ฯ หรือเปล่าคะ” นักท่องเที่ยวยิ้มตอบว่า “ไม่ใช่ค่ะ... มาจากเลยคะ ที่สุราษฎร์ฯ เค้าจัดใหญ่แปลกไม่เหมือนที่อื่น จัดต้นไม้ทำพุ่มผ้าป่าเกือบทุกบ้าน ทำบุญใส่เหรียญเรือพนมพระถือว่าคุ้มมากทำบุญได้หลายวัด...” นับว่าเป็นมนต์เสน่ห์อันโดดเด่นของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

**การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา
ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี**

จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประเพณีชักพระทอดผ้าป่าออกพรรษาของชุมชนบ้านดอน กลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนคือ การประกอบสร้างความหมายของประเพณีออกพรรษาที่ได้มีการกระทำพิธีกรรมเหมือนการออกพรรษาของชาวพุทธทั่วไปในพื้นที่อื่น ๆ โดยความหมายของการออกพรรษาของชุมชนบ้านดอนนั้นยังผนวกรวมกับการทอดผ้าป่าหน้าบ้านให้เป็นประเพณีที่ต่อเนื่องให้เป็นประเพณีเดียวกัน ซึ่งชุมชนได้ผลิตซ้ำเรื่อยมาจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเริ่มจากการรวมตัวของคนในชุมชน หน่วยงานราชการ เอกชนที่เกี่ยวข้องได้สืบทอดประเพณีชักพระที่มีมาแต่อดีตมาจัดร่วมกับกิจกรรมทอดผ้าป่าออกพรรษาที่หน้าบ้านเกือบทุกบ้าน โดยตกแต่งพุ่มผ้าป่าประดับไว้หน้าบ้านให้สวยงามแปลกตา ทั้งเป็นการทอดผ้าป่าออกพรรษารั้งสุดท้ายก่อนที่จะมีการทอดกฐิน ความหมายที่ชุมชนประกอบสร้างขึ้นนี้ทำให้คนในชุมชนและคนทั่วไปที่ได้มาพบเห็นต่างเข้าใจร่วมกันถึงความหมายว่า เมื่อถึงวันออกพรรษาก็จะมีการทอดผ้าป่าออกพรรษาที่เจ้าของบ้านส่วนใหญ่ต้องจัดพุ่มผ้าป่าขึ้นเอง ทั้งนี้พุ่มผ้าป่าออกพรรษาแต่ละหลังยังสะท้อนให้เห็นถึงฐานะของเจ้าบ้าน ศิลปะในการจัดตกแต่งสร้างสรรค์อย่างอิสระและแปลกตา จากการสร้างความหมายอันเกิดจากการร่วมมือของทุกภาคส่วนดังกล่าว กลายเป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งจนสามารถกลายมาเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน ทั้งยังสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่สร้างรายได้ให้ชุมชน ทั้งร้านค้า ร้านอาหารที่พัก รวมทั้งร้านขายของที่ระลึกรวมไปถึงได้ร่วมประเพณีบุญสองอย่างในเวลาเดียวกันคือทำบุญชักพระและการทำบุญทอดผ้าป่าออกพรรษาไปพร้อม ๆ กัน

ประเพณีชักพระทอดผ้าป่าออกพรรษาของชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่สำคัญ 4 ประการดังนี้ ประการแรก คุณค่าทางวัฒนธรรม ที่ได้มีการสืบทอดประเพณีชักพระมาแต่โบราณแต่ได้ผนวกรวมการทอดผ้าป่าเข้าด้วยกันเป็นการประกอบสร้างประเพณีชักพระให้แปลกกว่าชุมชนอื่น ๆ เป็นการสืบสานทั้งประเพณีชักพระและประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ประการที่สอง คุณค่าทางสังคม อันนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจของคนในครอบครัวและคนในชุมชน เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนหลายกลุ่มทั้งภาครัฐและเอกชน อันกลายเป็นพลังที่สำคัญของชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมต่อไป ประการที่สาม คุณค่าทางเศรษฐกิจ จากประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาทำให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้น มีรายได้เข้าสู่ชุมชนผ่านการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาร่วมประเพณีชักพระและร่วมทอดผ้าป่าในชุมชน

เกิดการจับจ่ายสินค้า และการบริการในชุมชน และประการสุดท้าย คุณค่าทางด้านจิตใจ จากการได้ร่วมประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาทำให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความสุขกับการได้ทำบุญ อิ่มบุญกับการได้ร่วมทอดผ้าป่าออกพรรษากับคนในชุมชน ทั้งคนในชุมชนเองต่างมีความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้แต่งพุ่มผ้าป่าไว้หน้าบ้าน โดยต่างคิดว่าการทำบุญโดยการทอดผ้าป่าออกพรรษานี้จะทำให้คนในบ้านมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง อันเกิดจากมรรคผลของบุญผ่านการทอดผ้าป่าออกพรรษา

นอกจากนี้การร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างมีความพยายามที่ร่วมกันสรรค์สร้างกิจกรรมขึ้นมา เป็นถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ โดยนำเอาวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในสร้างการคุณค่าอัตลักษณ์ของประเพณีท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากที่อื่น เป็นการประกอบสร้างกิจกรรมเพื่อเป็นการธำรงรักษานุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดแทรกคุณค่าของอัตลักษณ์ไว้มิให้เสื่อมคลาย นับว่าเป็นมนต์เสน่ห์อันงดงามของจังหวัดสุราษฎร์ธานี นำไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำเอาทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้ามาเป็นตัวการสำคัญในการประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี ทว่าเสน่ห์ของอัตลักษณ์ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลัก รวมไปถึงการจัดการรวมกลุ่มภายในของแต่ละชุมชน มีตั้งแต่การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น กลุ่มทำอาหารท้องถิ่น และการรวมกลุ่มต่าง ๆ โดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนเข้ามาขับเคลื่อนภายใต้กิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา จะสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าการประกอบสร้างอัตลักษณ์คุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าของคนในชุมชนบ้านดอน ซึ่งส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จึงให้ความสำคัญและคุณค่าถึงประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณกาล เรื่องราวประวัติพุทธชาดถูกผลิตสร้างภาพแทนขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ การให้ความหมายของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาเป็นมโนทัศน์อำนาจทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้งเพราะถือว่าการสืบทอดประเพณีทอดผ้าป่าเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ โดยหวังมรรคผลในเนืองนาบุญที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับอภิญา เพ็ญพัสกุล (2546, น. 21)

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ถูกมองควบกับมโนทัศน์อำนาจเป็นการนิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริงขึ้นมา จากการที่ผู้คนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการให้คุณค่าและสรรสร้างกิจกรรมประเพณีทอดผ้าป่า เป็นบ่อเกิดของประเพณีสำคัญของท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยพลังทางสังคมที่เกิดจากการร่วมมือของคนในชุมชนบ้านดอนเป็นคุณค่าที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ทั้งความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความร่วมมือในการจัดการเศรษฐกิจของชุมชนให้มีรายได้กระจายไปสู่ชุมชนทุกภาคส่วน ทั้งผู้ประกอบการท่องเที่ยว กิจการร้านค้าและบริการ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถตั้งโครงการ และได้ให้คุณค่าและสนับสนุนการจัดงานประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาสรรค์สร้างกิจกรรมเพื่อให้ผู้คนในพื้นที่ได้ระลึกถึงหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนและร่วมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นแปลกตาไปจากที่อื่น ซึ่งเป็นประเพณีที่ทางอำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจัดขึ้น “เส้นทางทำบุญวันเดียวได้ร้อยวัด” สถานศึกษาในชุมชนสามารถนำคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาไปเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งสามารถปลูกฝังเยาวชนให้เห็นคุณค่าของประเพณีโดยให้นักเรียนและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อร่วมกันสืบทอดอัตลักษณ์ประเพณีของชุมชน ในส่วนครอบครัวทุกคนในบ้านต่างมีกิจกรรมร่วมในการทำพุ่มผ้าป่าหน้าบ้านตัวเอง ช่วยกันตกแต่งประดับพุ่มผ้าป่าตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละครัวเรือนตามฐานะ ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นเป็นสิ่งช่วยจรรโลงสังคมและชุมชน ให้ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษากลายเป็นอัตลักษณ์ที่มีมนต์เสน่ห์ อีกทั้งยังสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนบ้านดอนกลายเป็นแรงกระตุ้นให้มีการอนุรักษ์สืบทอดรวมทั้งเกิดการพัฒนาชุมชนในมิติอื่น ๆ ในอนาคต

บทสรุป

อัตลักษณ์ของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาในชุมชนบ้านดอน เกิดจากการประกอบสร้างความหมายผ่านประเพณีวันออกพรรษา โดยใช้สัญลักษณ์ภาพแทนผ่านรูปแบบการจัดช่อมพุ่มผ้าป่าด้วยการนำต้นกล้วย หรือกิ่งไม้มาทำพุ่มประดับตกแต่งด้วยเครื่องอัฐบริหารต่าง ๆ ไว้หน้าบ้านในวันก่อนวันออกพรรษาหนึ่งวัน โดยอ้างอิงเรื่องราวมาจากพุทธประวัติชาดกผ่านกิจกรรมการทอดผ้าป่าออกพรรษา ซึ่งถือว่าเป็นการทอดผ้าป่าครั้งสุดท้ายในวันออกพรรษาของทุกปี เพราะเมื่อออกพรรษาในวันถัดไปแล้วก็เป็นการเริ่มทอดกฐินเป็นระยะเวลาอีกหนึ่งเดือน ซึ่งเป็นการทำบุญทอดผ้าป่าที่ต่อเนื่องกันกับประเพณีชักพระ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากที่อื่น ๆ ส่งผลให้เกิดคุณค่าทางด้าน

วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และคุณค่าทางด้านจิตใจ เกิดพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง และเกิดการร่วมมือของคนในชุมชน ทำให้ประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษาเป็นประเพณีบุญต่อเนื่อง เป็นเนื้อเดียวกับประเพณีวันออกพรรษา ซึ่งส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน สามารถสร้างเศรษฐกิจและรายได้ให้กับชุมชน จนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สำคัญของชุมชนบ้านดอน

รายการอ้างอิง

- ฉลาดชาย รมิตตานนท์. (2545). *แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ภาพิมล สีไหม, และเสรี พิจิตรศิริ. (2554). การส่งเสริมประเพณีชักพระของเทศบาล ตำบลวัดประดู่. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 4(4), 59.
- สมเกียรติ ภูมิศิริโพบูลย์. (2541). *ศึกษาการทำเรือพระในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2557). *ประเพณีชักพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. [ออนไลน์]. เข้าได้ถึงจาก <http://www.suratthani-culture.htm>. [2562, ตุลาคม 5].
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บุคลากร

- ณัฐธินิชา ประจง (ผู้ให้สัมภาษณ์) ณัฐกานต์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ หน้าโรงเรียนสุราษฎร์ธานี ถนนดอนนก ตำบลตลาด อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2562.
- นิภา จันท์แก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์) ณัฐกานต์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บริเวณสะพานนริศ อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2562.

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีทอดผ้าป่าออกพรรษา
ชุมชนบ้านดอน อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปริญญะ ศรีสมบัติ (ผู้ให้สัมภาษณ์) ศึกษานิเทศก์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บริเวณตลาดล่าง
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562.

ปริญญะ มาเอียด (ผู้ให้สัมภาษณ์) ศึกษานิเทศก์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ หน้าโรงเรียน
สุราษฎร์ธานี ถนนดอนนก ตำบลตลาด อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี.
เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2562.

พระอาจารย์ปิยะ สุขเกษม (ผู้ให้สัมภาษณ์) ศึกษานิเทศก์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์).
ณ วัดโพธิ์ปักข์ ตำบลวัดประดู่ อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 11
ตุลาคม 2562.

เพ็ญศรี กิตตินันต์ดากุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) ศึกษานิเทศก์ งามประดิษฐ์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ บริเวณ
ตลาดล่าง อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562.

Received: October 13, 2019

Revised: March 2, 2021

Accepted: November 19, 2021